

Paní kajka si ho chytne a nežli se naděje, jest pan kačer na prsou právě tak holým, jako jeho družka. Oškubá ho důkladně. Tu překypí mu však žluč; rozzuřen opustí kajku, aniž by se s ní rozloučil, vznese se na moře a žije zde fešácky. Na ptačích skalkách nezbude pak ani jediného kačera; jestli že se tam nějaký potuluje, pak jest to zajisté takový, který nebyl oškubán.

Mimo člověka nebojí se kajka žádného nepřítele. Ona dovede se tak přispůsobiti skále, na kteréž hnízdí, že ani nejbystřejší oko v nedozírné výši kroužícího dravce jí nespozoruje. Někdy jsem na kachnu šlápl, a přece neozvala se mi pod nohou. Roztáhne křídla, přikrčí se a nikdo jí nepozná.

Zvláštní jest mateřská láska u kachen. Každá přeje si, aby měla co nejvíce dítek a jelikož k tomu potřebí co nejvíce vajec, tuť dějí se na takovém kajčím skalisku věci, o kterýchž nezasvěcenec v životě těchto mořských ptákův ani ponětí nemá.

Každá musí jednou za den opustiti hnízdo, aby přinesla si z moře potravu. Nepřítomnosti její použije kachna sousedka, přiblíží se pozorně k opuštěnému obydlí, sebere jedno, sebere dvě, tři, čtyři až pět vajec a zanese je do hnízda vlastního. Okradená vrátí se na ostrůvek, a ačkoli prý kačeny dosud neznají se v adici ani subtrakci, pozná ihned, že se v nepřítomnosti její přihodilo něco neobyčejného. Mlčí však a nezmíní se o ničem. Je chytrá. Myslí si, k čemu křik; vždyť ty, paní sousedko, také musíš na moře a pak — pak si to oplátíme. A skutečně, jakmile zaletne zlodějka na moře, putují vejce z jejího hnízda do příbytku okradené zpět. Zkrátka, na takovém vrchu ptačím panuje věčná výměna vajec; kajky kradou si je na vzájem. Vajíčko sem, vajíčko tam.

Obyvatel Norska nestará se v době, kdy kajka na vejcích sedí, o ni; on dává toliko pozor na okamžik, kdy líhnou se kačátka. Pak přijde, sebere malá kachňátka a složí je do koše. Kam s nimi jde? Na břeh mořský, kdež vysype sebrané kajičky do vody. K nemalému zděšení starostlivých matek, které stěbetajíce až uši zalehají, ubírají se v nepřehledném zástupu za Norvanem. Staré kajky vrhnou se pak za svými dítkami, seřadí si je v hejna a pyšně kolíbají se s nimi po bílých vlnách mořských. Ne dbají na to, zdaž za nimi plovou dítky z vlastního hnízda; což na tom, kajka dbá jen toho, aby měla hodně kajiček, či jsou to, to je věcí vedlejší. Zmizí

v dáli — o rok později dostaví se poznovu na skalisko, kdež proklubaly se ze skořápky.

Na připojených obrazech vidíme *kajku* nebo-li *kahajku* *obecnou* (*Somateria mollissima*, obr. č. 107.) a *kajku krásnou* (*Somateria spectabilis*, obr. č. 108.). Kajka obecná jest na vrchu hlavy, na krku a hřbetě, zahrnujíc v to hoření krovky křídelné, barvy bílé, měnic se na přední hrudi do červena, na čele a na skráních, na dolním hřbetě a bříše černé, na tvářech siné; letky a péra rýdovací jsou hnědavě černy, péra, tvořící zrcátko, tmavě černá jako samet. Oko jest červenavě hnědé, zobák zelenožlutý, noha zelená jak olej. Délka těla činí šedesát tři, šířka padesát dva, délka křídel dvacet devět a ocasu devět centimetrův. Menší samička barvy jest rezavé, zdobena jsouc na hlavě a krku hnědými podélnými skvrnami, na ostatním těle pak černými půlměsícovitými skvrnami příčnými; zrcátko její jest hnědé a bíle vroubeno, tělo vezpod temnohnědé, nezřetelně černě vlnité. Po hnízdění sameček mívá poněkud jinou barvu.

U příbuzné kajky krásné, která jest skoro téže velikostí jako kajka obecná, zobák po straně hrbolovitě vyvýšený lemován jest úzkou černou páskou, a podobný pruh táhne se od kořene spodního zobáku po obou stranách krku; hlava na vrchu jest šeda, tvář siná, krk bílý, přední hrud jasně masová, hřbet uprostřed, krovky na ručním ohbí křídlovém a dolní hřbet barvy jsou bílé, ostatní peří černé. Oko jest hnědo, zobák červený, noha načervenalá. Samička liší se od sameček druhů příbuzných jasně červenohnědou barvou.

Barvy ještě nádhernější a pestřejší jest o mnoho menší *kajka nádherná* (*Somateria Stelleri*).

Kajky ze všech ostatních druhů kachnovitých nejvíce jsou rozšířeny. Obývají po všem severu, od ostrovů Jutských až po Špicbergy a od západního pobřeží evropského po všech severních březích naší země až po Grónsko a Island. V krajinách severních vyskytuje se jich větším dílem na tisíce, kdežto dále na jih také jednotlivě vídány bývají.

Jakkoli kajky obyvatelům na dalekém severu největším jsou dobrodínům, nešetří jich severané tou měrou, jak by toho zasluhovaly. A následky tohoto nerozumného zhoubného řádění počínají se již na některých místech jako na Špicbergách a jinde patrně jevíti. Kde těživali druhy na tisíce, sklízejí nyní sotva sta kilogrammů prachu. (Dokončení.)

Příspěvek ku poznání rostlinstva silurských vrstev H-h₁.

(S vyobraz. č. 109.)

Doba silurská blížila se již svému konci, když na mohutný podklad vápenců pásma *E*, *F* a *G* uložily se tmavošedé a zelenavé břidlice pásma *H*.

Zvířeny silurské nalézáme v nich poslední skrovné stopy, za to však tím hojněji počínají se objevovati zůstatky rostlin, jež obecně známy jsou jménem *fucoidův*.

Rozluštění ze zbytků těch namnoze dosti nejas-

ných pravou podstatu rostlin, od nichž ony pošly, jest úlohou značně obtížnou; nelze se tudíž diviti, že v literatuře palaeontologické se práce o nich dosti pořádku objevují.

Barrande byl vůbec první, jenž o fucoidech etage (pásma) *D* a *H* se zmínil. Některé, k nim se vztahující práce a zprávy podali pak ještě dr. H. R. Göppert, prof. Const. v. Ettingshausen a prof.

J. Krejčí. Nejnověji uvázal se v podrobnější zpracování materialu fucoidů, jenž z pásma *H* byl během let ve sbírkách našich ústavův i osob soukromých nahromaděn, *D. Stur*, jehož práce¹⁾ potkala se s dobrým výsledkem, jež neváháme podati čtenářům svým, ježto týká se to výzkumu země české.

Stur uvádí celkem šest druhů, jež vesměs náležejí k rostlinám tajnosnubným a to:

ke třídě **Oosporeae**:

Řádu: *Siphonae*.

1. *Chauvinia Scharyana* Krejčí.

Řádu: *Laminarieae*.

2. *Lessonia bohemica* *Stur*.

Řádu: *Sporochnoideae*.

3. *Sporochnus Krejčii* *Stur*.

Řádu: *Fucaceae*.

4. *Fucus Novaki* *Stur*.

Ke třídě: **Carposporeae**.

Ser. *Florideae*.

Řádu: *Gigartineae*.

5. *Hostinella hostinensis* *Barr*.

Řádu: *Characeae praecursores*.

6. *Barrandina Dusliana* Krejčí.

V následujícím vylíčena budiž, pokud možno, stručná charakteristika jednotlivých těch druhů doplněná i náležitým vyobrazením.

1. *Chauvinia Scharyana* Krejčí. (Obraz č. 109. 1.)

Rostlina tato jest táž, již dříve prof. Krejčí ve zprávách kr. české učené společnosti uvedl jménem *Protolepidodendron Scharyanum* a *Equisetites siluricus*.

Nejvýznačnějšími pro tento druh jsou listy, jež jsou vláskovité, na spodině tlustší, výše ztenčují se až do vzdálenosti asi 2 mm, kdež jest malá stluštěnina, u které se list vidličnatě rozstupuje. Dle nejlépe zachovaných listků souditi lze, že i část jejich vidličnatá asi 2 mm dlouhá jest.

S rostlinou touto, zejména pokud týče se listů, velice souhlasí dosud žijící *Chauvinia furcifolia* *Kg*. Naleziště *Hh*₁ u Hostína a Hlubočep.

2. *Lessonia bohemica* *Stur*. (Obraz č. 109. 2.)

Z rostliny této uvedené dříve prof. Krejčím jako *Haliserites spinosus* nalezeny a zjištěny byly dosud jen listy. Tyto jsou přes 32 cm. dlouhé, 1 cm. široké a nepravidelně zubaté. Zajímavo jest, že mladší listy mívají zuby větší, kdežto k stáří se ozubení zmírňuje. Listy tyto nemají žádných středních nervův, ani bublin, jako se to u některých chaluh (*Sargassum*, *Marginaria* a j.) objevuje.

Ve příčině té lze tyto listy velmi šťastně srovnávat s dosud žijícím druhem *Lessonia fuscescens*, s nímž souhlasí i co do velikosti a způsobu ozubení listů.

Kmeny, jimž listy nalezené náležely, nebyly dosud v souvislosti s těmito objeveny, jakkoli zdá se, že poblíž jich hojnost se vyskytuje. Naleziště: *H-h*₁ u Srbska a Hostína.

¹⁾ Die Silur-Flora der Etage H-h, in Böhmen von D. Stur. — Aus dem LXXXIV Bände d. Sitzb. d. k. Akad. d. W.

3. *Sporochnus Krejčii*. *Stur*. (Obraz č. 109. 3.)

Řasa tato, známá dosud jménem *Chondrites verticillatus* Krejčí, jest rozměrů velmi značných. Dle všech okolností náleží k ní mohutná stopka, jež při délce 17 cm. jest 3 cm. široká. Tato rozvětvue se výše v 5 větví as 1 cm. silných, v jediné rovině ležících. Jiné exempláře vykazují další rozvětvení vidličnaté až do větvíček vláskovitých. Tyto jemně rozvětvené částky nesou plody a vyznačují se mnohými důležitými znaky.

Každá postranní větévka při vzniku svém as 2 mm. silná rozvětvue se postupně až ve 20 vláskovitých větvíček, z nichž každá jest kyjovitě zakončena. Po celé délce všech větvíček pozorovati lze malé jamky nebo hrbolky, jež bezpochyby jsou jizvami po odpadlých chloupkách. Kyjovité koncečky větvíček jsou patrně receptacula, kteráž úplně souhlasí s receptaculy dosud žijícího druhu *Sporochnus comosus* *Ag*. Jedině schází tu chomáček chloupků, jež pro rod *Sporochnus* vůbec jest charakteristický; avšak chloupky tyto i u recentních druhů velmi snadno opadávají, tak že není divu, že se nezachovaly. Jakkoli stélka nynějších druhů rodu *Sporochnus* nemá chloupků, jako se to zjevuje u tohoto druhu fossilního, tož přece není to nic tak zvláštního, aby proto druh ten jinam zařaden byl, neboť zjev tento jest u jiných druhů čeledi *Sporochnae* dosti hojný. Naleziště *H-h*₁ u Srbska.

4. *Fucus Novaki* *Stur*. (Obraz č. 109. 4.)

(*Haliserites spinosus* Krejčí.)

Rozsochatě rozvětvená stélka vyznačuje se silným nervem, jež rovněž vidličnatě se rozvětvue. Okraj stélky zdoben jest zuby as 2 mm. širokými a 4 mm. dlouhými. Podle nervu jsou nepravidelně rozloženy temné skvrny, jež snad jsou *cryptostomata*, podobná oněm, jež se vůbec u rodu *Fucus* objevují. Na příbuznost s rodem tímto poukazuje jinak též velmi silný nerv střední.

Naleziště: *H-h*₁ u Srbska.

5. *Hostinella hostinensis* *Barr*. (Obraz č. 109. 5.)

Řasa tato popsána byla již pod různými jmény. *Barrandem* jako nejznámější dosud *Fucoides hostinensis*, prof. Krejčím jako *Haliserites zonarioides* a *Protopteridium hostinense*.

Jest to řasa s kmenem as 20 cm. vysokým, jež rozvětvue se dichotomicky a nese opět dichotomicky rozvětvené větve a větvíčky sterilní i fertlní (neplodné i plodné). Plodné větvíčky jsou na konci dichotomicky zpeřeny. Vlastnosti tyto poukazují na velikou příbuznost řasy této s recentním druhem.

Gigartina pistillata *Gm.*, od něhož jen mohutným kmenem svým, jež na *Laminarieae* upomíná, se liší.

Ke druhu tomuto náležejí většinou četné hladké úlomky, jež na všech nalezištích fucoidů nejhojněji se objevují.

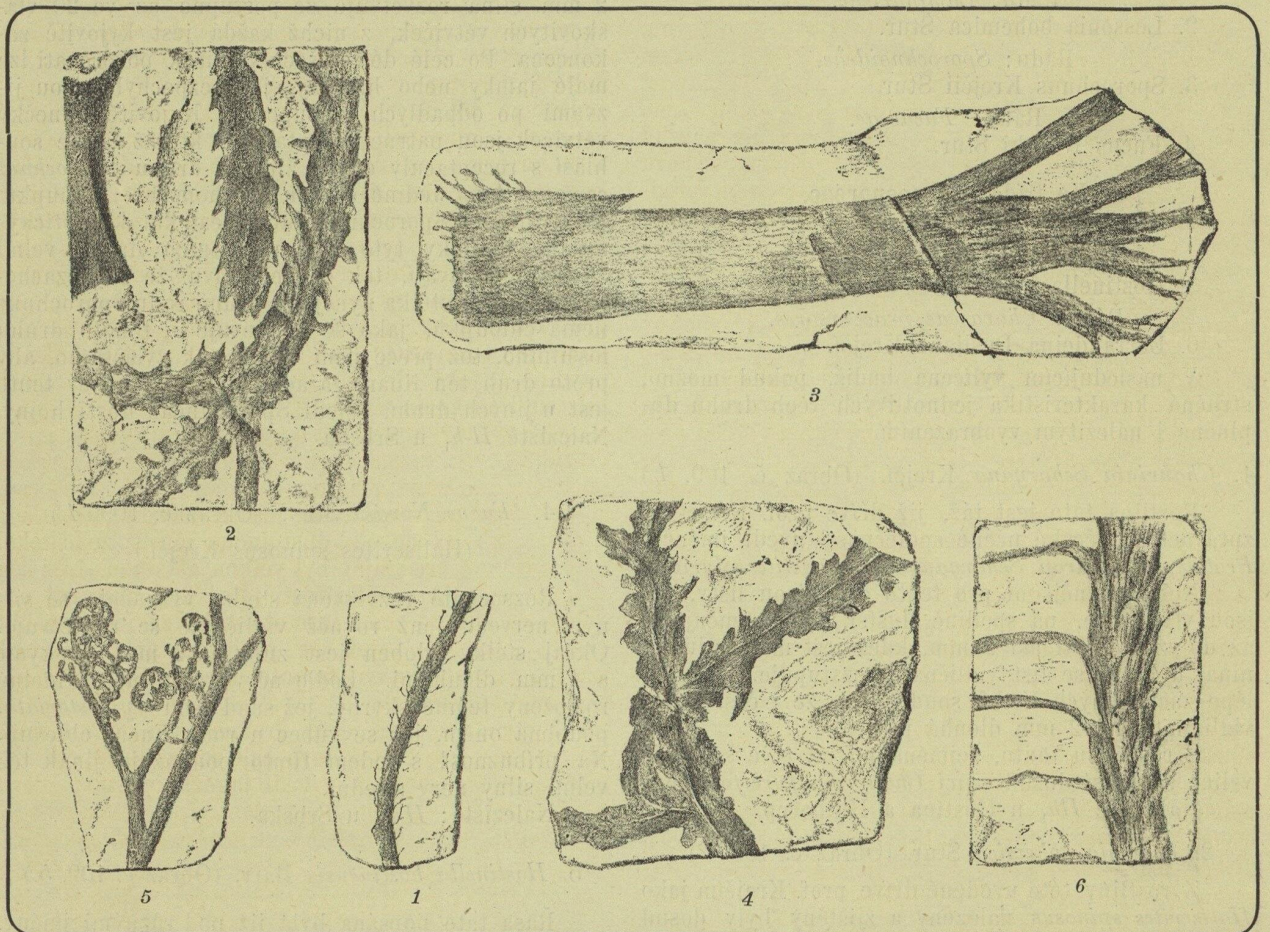
Naleziště: *H-h*₁ u Hostína, Hlubočep a Srbska

6. *Barrandeina Duslianum* Krejčí. (Obraz č. 109. 6.)
(*Protolepidodendron Duslianum* Krejčí.)

Rostlinné pozůstatky, jež tímto jménem zahrnuty jsou, zdají se býti na prvý pohled skutečně jakýmsi předchůdcem *Lepidodendronů*. Zejména kmeny se svými spirálně sestavenými jizvami po listech nasvědčují, jak se zdá, této domněnce. Jizvám těm však scházejí úplně zajímavé a podstatné znaky jizev listů *lepidodendronových* a vedle toho i spirála objevuje se při bedlivějším pozorování býti nestejnou;

kdežto v některých částech přibližuje se spirále na kmeni *Lepidodendronů*, podobá se jinde spirále *Sigillarií*.

Nejpodstatnějším znakem jsou však plody; tyto objevují se ve dvou kláscích, z nichž jeden dle všech okolností náleží ose hlavní, kdežto druhý ose pobočné; méně podstatným zdá se býti mínění, že by osa hlavní byla se dichotomicky rozvětvila. Plody mají podobu malých, plochých ellipsoidů, na obou stranách přišpicatých. Spirální rýhování jejich povrchu, kteréž u méně zralých plodů zvláště jest

Obraz č. 109. 1) *Chauvinia Scharyana* Kr. Větévka s listy z Hostína. Ze sbírky Barrandovy. — 2) *Lessonia bohemica* Stur. Část mladého listu, poněkud zmenšená. Ze sbírky česk. úst. polytechn. — 3) *Sporochnus Krejčíi* Stur. Zmenšený obraz spodní části rozvětvené stélky. Ze sbírky p. Dusla v Berouně. — 4) *Fucus Nováki*. — 5) *Hostinella hostinensis* Bar. — 6) *Barrandeina Dusliana* Kr. Větev ze sbírky p. Dusla v Berouně.

patrně, připomíná blízkou příbuznost rostliny této k *Characeaeim*, od nichž ovšem svou kolossální velikostí se odchyľuje. Přes to lze mezi charami a *Barrandeinou* zajímavou analogii provésti, k níž ovšem v mezích tohoto článku zevrubněji přihlídnouti nemůžeme. Koho by podrobněji zajímala, najde ji v práci Sturově snadno přístupné.

Naleziště: *H-h*₁ u Srbska.

Z tohoto seznání záhadných dosud silurských

zbytků rostlinných jde na jevo nepochybná jistota, že nemáme tu před sebou ani prvních počátků flory suchozemské a snad prvních předchůdců vyšších kryptogam anebo dokonce phanerogam, jak se domníváno, nýbrž, že jsou to zbytky vodního rostlinstva silurského moře, rostlinstva, jež skládalo se vesměs z kryptogam nižších a to rostlin stélkatých (*Thallophyta*).

Kf.